

ÖZBEK ŞAİRİ YADİGAR ÂBİD

Filiz Kırbaçoğlu *

Türkiye'yi ziyaretinde Üzürümde tanıdığım şair Yedigâr Âbid 1940 yılında Taşkent yakınındaki Köktirek köyünde doğmuştur. Babası Oş Vilâyeti Nevkat şehrinden Âbid Bey, annesi Taşkentli Tajnisa Hatundur.

Âbid bey okuma yaraması olmayan bir ağız menecidi olduğu için okumasında zorlaşmış ve ortaokulu bitirmiş ama ortaokulda okuduğu yıllarda yazdığı şiirleri okuyan arkadaşları tarafından şiir yazmaya teşvik edilmiştir. İlk şiirleri ortaokulda yazdığı şiirlerdir. İlk şiirleri Taşkent'te yazdığı şiirlerdir. İlk şiirleri Taşkent'te yazdığı şiirlerdir.

Annesi Tajnisa Hatun bu şiirleri okuyunca çok memnundur. Bu şiirleri okuyunca çok memnundur. Bu şiirleri okuyunca çok memnundur. Bu şiirleri okuyunca çok memnundur.

Özgeçmişini şöyle anlatıyor:

Birkaç yıldır bir ayakkabı fabrikasında çalışıyorum. Bir ayakkabı fabrikasında çalışıyorum. Bir ayakkabı fabrikasında çalışıyorum.

Defa dört-yeş yaşlarımda bir ayakkabı fabrikasında çalışıyorum. Defa dört-yeş yaşlarımda bir ayakkabı fabrikasında çalışıyorum. Defa dört-yeş yaşlarımda bir ayakkabı fabrikasında çalışıyorum. Defa dört-yeş yaşlarımda bir ayakkabı fabrikasında çalışıyorum.

Yedigâr Âbid, ilk öğrenimini Taşkent Reyonda, orta öğrenimini de yine Taşkent Reyonda bir çeşit meslek okulu olan Hüner okulunda yapar. Gündüz yün temizleyen bir fabrika olan Kelis fabrikasında çalışıp, gece okuyarak 1957 yılında girdiği Hüner okulunu 1959'da bitirir.

---

* Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Araştırma Görevlisi

1959'da liseyi bitirdikten sonra askere gider, 1960-1962 yılları arasında askerliğini tamamlar. Dönüşte üniversiteye gitmek ister, ancak parası olmadığı için gidemez. Bu tarihe kadar yazdığı şiirlerini Rusça'ya tercüme edip Moskova'ya Konkors'a gönderir. "Sahilde, Sohbet, Ümit, Tağlar, Bering Yüregingiz" gibi şiirleri beğenilir. Bunun üzerine kendisini Moskova'ya çağırırlar. Böylece üniversite hayatı başlamış olur.

Yüksek öğrenimini 1975-81 yılları arasında Moskova'da Gorki Edebiyat Enstitüsünde yapmıştır. Mezun olduktan sonra Taşkent'e döner. Yazarlar Birliği'nin Tercüme, Kırım-Tatar Edebiyatı, Gençler Edebiyatı, Folklor gibi şubelerinde çalışır. Bu arada şiir kitapları da yayınlanmaya başlamıştır. Kirpigingde Yıldızlar, (1975), Ümit (1980), Takdirim(1985), Sohbet (1985), Akkuş Masalı (Çocuklar için şiirler ve destanlar (1975), İyigir Cengnamesi (1984).

Yadigâr Âbid kendini tanıtırken, sakın bir mızaca sahip olduğunu, kimseyi incitmek istemediğini, herkesin rahat bir hayat yaşamasını istediğini, bu yüzden küçüklüğünden beri halkın yoksulluk içinde yaşamasının onu düşündürdüğünü ve bu düşüncelerle büyüdüğünü söyler. Böylece şairliği yanında siyasi faaliyetlerde de bulunmaya başlar.

1985'de Rusya'daki Cumhuriyetlerde halk hareketleri olmuş, çeşitli yerlerde kalabalık mitingler düzenlenmiştir. Yadigâr Âbid de bu mitinglerde uzun saatler şiirler okur. Bu çalışmalarından dolayı Yazarlar Birliğinden kendisine baskı yapılır ve Sibirya'ya gitmek zorunda kalır. Üç yıl orada yaşar, Sibirya'da Türk halkının Hondlar, Menziller, Şorlar, Namaylar gibi çeşitli boylarıyla karşılaşır. Bu üç yıl içinde Sibirya Türkleri'nin folkloru üzerine çeşitli çalışmalar yapar. Özbekistan'da halk cephesinin faaliyete başladığı haberi kendisine ulaşınca Taşkent'e dönmüş ve birliğin kâtibi olarak faaliyetlerine devam etmiştir.

1992 yılında yine siyasi baskılar yüzünden ikinci defa eşini ve çocuklarını Taşkent'te bırakarak Özbekistan'dan ayrılmak zorunda kalır. Zor bir yolculuktan sonra Bakü'ye gelir, oradaki halk cephesi

faaliyetlerine katılır.

Yâdigâr Âbid, şîrlerinin bir çoğunu milli konular üzerine yazmıştır. Karabağ'daki olaylar her Türk gibi, bir şâir olan Yâdigâr Âbid'i de derinden üzmüştür. Karabağ için yazdığı şîrde, bütün olanlara rağmen Türk oğluna ağlamamasını öğütler.

Karabağ Defterinden

Közingde yaş kördüm, büzildi kõnglim,
Öngingde ölmü songingde ölim
Bilemen, bağringde öksizlik, amma-
Türk oğlı yığlamas, yığlama oğlum.

Men keldim, tapgenim derdli ah boldı,
Karabağ yolları kanlı dağ boldı,
Gerçi ağır boldı, kop sabak boldı,
Türk oğlı yığlamas, yığlama oğlum.

Bızge babalardan merdlik merasdır,
Yavge yav bolmaklık erlerge hasdır,
Neki kulgen erseng-iman esasdır...
Türk oğlı yığlamas, yığlama oğlum.

Endi vatan sözü-cange aylandı,
Tuyguga aylandı, kangga aylandı,
Armanlı her nefes, anga aylandı,
Türk oğlı yığlamas, yığlama oğlum.

Muhabbet yetimdür, arzu yetimdür,
Kız olsa kolıda közgü yetimdür,
Yurtını ganım bassa-uyku yetimdür,
Türk oğlı yığlamas, yığlama oğlum.

Derdingni derdim deb bilürmen bugün,
Kolımdan ne kelse kılurmen bugün,
Sen için öz bağrım tılürmen bugün,
Türk oğlı yığlamas, yığlama oğlım.

Ağrıklı kalbımden un keler ahir,
Kün keler, kün keler, kün keler ahir,
El kalkar, el kasas, hun keler ahir...
Türk oğlı yığlamas, yığlama oğlım.

Onu en çok üzen olaylardan biri de Özbekler ile Kırgızlar arasındaki çatışma. 1991 yılı baharında Kırgızlarla Özbekler arasındaki savaşın sebebi Yadığar Âbid'e göre KGB ve Moskova'dakilerdir. Onların Kırgızları kışkırtmasıyla çatışma olmuş ve pek çok kişi ölmüştür.

Özbek misen, Kırgız mısan ya Kazak,
Yığla, ata mekânıngge matem tut.
Bir biringni yeding bolib kırpıçak-
Essiz ketgen yaş canıngge matem tut.

Dostıng kimu, yaving kimdir bilmeding,
İning kimu, daving kimdir bilmeding,
Yollarıngde gaving kimdir bilmeding,
Kolden ketgen imkânıngge matem tut.

Okıraber ikki közüng kan bolib,
Ağa=ını herbiring bir yan bolib,
Katte=kiçik öz halıngge han bolib,
Har kulingen vicdanıngge matem tut.

Geda boldıng, gedalıng özıngden,
Eda boldıng, edalıng özıngden,
Bar=yoğından cüdalıng özıngden,
Özlıngge, imanıngge matem tut.

Atengni soy, balangni soy, aneng soy,
Birmen deme, yurtdaşing, hem haneng soy,
Babang gorin buzub, inı=ağang soy,
Uying kuyib, veyranenge matem tut.

Kargış tekken, huda organ eldirsen,
Öz uruğın bilmey yurgen eldirsen,
Yaving küçib, ağeng törtgen eldirsen,
Harab bolgen turaningge matem tut.

Kandey elge oğul boldimmen şorlık,
Elem yutib, kange toldım men şorlık
Seni halkdey kormey öldım men şorlık,
Ölmeı ölgem oğlaningge matem tut.

"Babur" adlı şir, şairin Özbekıstan'da resmı dilin Özbekçe olması gerektiğı düşüncesini yansıtır. Bu şirinde Ruslara kendilerinin bir "Babur"ları olduğunu, edebı bir dilleri de olduğu halde neden Rusça konuşmaları gerektiğini sorar.

Babur

Tenim-tuprak,
Yüregim-taş
Ruh-toğyan
Okınçlarım-şemal,
armanlar kuyun.
Nehdde hem tinç koymadı bu zaman
Kılıçımni keltir, oğlum humayun.

Tekdir hükmi bolsa şahlik-ne günah
Beş yüz yülkin deştnam yağar koymayın,
Feryatge eğlendi mın yatgen tuprağ
Kılıçımni keltir, oğlum humayun.

Men sıǵmagen yurtning hali ne boldı.
Barib kaybir tilde kōngil sorayın.
Nehad kaddın bükmege el bükıldı.
Kılıçımni keltir, oǵlım humayun.

Mezan bolib havalandı namus=ar
Yat tuprahda endi kandak yatayın,
Turanıǵ ne haddi ve ya hatı bar,
Kılıçımni keltir, oǵlım humayun.

Aǵrıner hattaki sergaydey sungek
Cehennem otıda, meyli küyayın,
Songge işançımge keltir meyin şek,
Kılıçımni keltir, oǵlım humayun.

Özbek halkı edebiyatı sever. Özellikle şıire çok düşkünder. Hiç bir düǵün, toplantı şıirsiz geçmez. Ama şıirin de iyisini severler. Ali Şır Nevâi'yi çok sevdiklerinden onun şıirleri de en çok okunanlar arasındadır. Yâdigâr Âbid de Ali Şır Nevâi ve diǵer önde gelen şairler için şıirler yazmıştır.

Ali Şır Nevâi

Başıntaş divarge urup etkat-
Bugün can teleşip yatgen anı yer-
Baǵrıge tartarken, edeşgen evlad-
Biz sizge kaytamız, hazret Alışır.

Gâhide boy tartdık, kökka kol açdık,
Penahlar izledik, yoklıkke kaçdık,
Ahır başımızdan tuprahlar saçdık,
Biz sizge kaytamız, hazret Alışır.

Eczir-üstümüzden külse Şeyh Sen'an,
İşkdan hem mahrummuz, cinden hem hen'an,
Türki vücudlerden Türklük gündan
Biz sizge kaytamız, hazret Alişir.

Koşuk yalğan boldı, kuy yalğan boldı,
Arzu yalğan boldı, ury yalğan boldı,
Sayadek çözilgen boy yalğan boldı,
Biz sizge kaytamız, hazret Alişir.

Köngil sınak bolsa-şcaat netsin,
İman sınak bolsa-şbedet netsin,
Gaziyler yok bolsa, adalet netsin,
Biz sizge kaytamız, hazret Alişir.

Kayda el-yurt üçün küygen ulugler,
Köz açsam-közümge sançılar tuğlar,
Türkiy haşret bilen yürekler yağlar,
Biz sizge kaytamız, hazret Alişir

Kaylerge barar el, kaydın yol tapar,
Şadlanıp yavları tavanın öper,
Eşitse ölkiler gordan kopar,
Biz sizge kaytamız, hazret Alişir.

Hatta söz etmagga endi mecal yok,
Kim eding, kim bolding degen seval yok,
Fakat bir yol kaldı, öze amal yok,
Biz sizge kaytamız, hazret Alişir.

Styasi basıklar bu büyük Özbek şairini karısını ve çocuklarını
Taşkent'te yokluklar içinde bırakıp Bakü'de yaşamaya mecbur
etmiştir. Kendisinin önce Türk, sonra Özbek olduğunu söyleyen şair
hiçsiz, bir şeyin farkında olmayan insanlardan nefret eder. Bu

nefretini de şu şiirle dile getirir. Bu, mitinglerde en çok okuduğu şiirdir.

Baş eğik, gözler yumuk, merdumi hüvet göşemen
Merdumi yaltağdururmen, gâhîde bivakt çoşemen,
Kim kayange başlese ergeşurmen it kebi,
Dad deseng hem oşemen, vaydad deseng hem oşemen.

Bazılar ta'ne kılur basmaş tamam gâflet deye
Bilmegcy ös kadrını heç, kalmaş bîd'et deye,
Kaygı endi baş katırma yurt deye, mîflet deye,
Dad deseng hem oşemen, vaydad deseng hem oşemen.

Neçe on yıllar tirik murda bobı yurdan ahır,
Murdeçliğde yok azarış, kop huzur hürdüm ahır,
Öz kolım birde öziñge daru=kafes kurdan ahır,
Dad deseng hem oşemen, vaydad deseng hem oşemen.

Duppını yerde koyıb, başım kaşıb oylanamen,
Tunu = kun ming bir hayal işre kalıb toyganemen,
Bemuradu begururmen, vehm işre ölemen,
Dad deseng hem oşemen, vaydad deseng hem oşemen.

Bir aceb eldir elim, avamı kul, parçaş kul,
Yav ima kalsa mudam özin bednam etgey nakun,
Bu belage yok deva, kanamda şul, canamda şul,
Dad deseng hem oşemen, vaydad deseng hem oşemen.

Ming Musa umrı herak çıkunçe bu halkdan soda.
Setim kop, korkaş kop, hem münafık, behaya,
Men kebi naden kullıñı keçirgeysen ey huda,
Dad deseng hem oşemen, vaydad deseng hem oşemen.

Doppi	: Nakışlı takke
Kaytmak	: Dönmek
Kop	: Çok
Korbaşı	: Kumanda
Okunç	: esef, sıkıntı, hayal kırıklığı
Öng	: Sağ
Sabak	: Ders
Satkın	: Satılmış
Sınk	: Kırık
Şor	: Tuz, tuzlu
Yasas	: İntikam
Uy	: Ev